

АНОТАЦІЯ

Гурківська А. І. Політична дійсність в епоху постправди: змістовно-функціональні особливості – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю «052 – Політологія». Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса Національної академії наук України, Київ, 2022.

За результатами дослідження змістовно-функціональних особливостей взаємодії політичної дійсності та постправди визначено специфічні теоретико-методологічні ознаки дослідження політичної дійсності та постправди: кожній зі складових діади «політична дійсність / постправа» притаманна кентаврична статусність: об'єктно-предметна – в дослідницькому сенсі та суб'єкт-об'єктна (з двосторонніми взаємодіями, в яких сторони можуть мінятися ролями) – на функціональному рівні.

Проаналізовано взаємозумовленість політичної дійсності та постправди: з одного боку, політична дійсність використовує середовище постправди для досягнення політичної мети у формі впливу на формування уявлень про політичні явища і процеси; з іншого боку, постправа на певному етапі функціонування суспільно-політичної дійсності під егідою своїх інструментальних лекал починає здійснювати зворотний суб'єктний вплив на політичну дійсність у формі інерції стереотипів, логіки сприйняття суспільно-політичних реалій і ухвалення політичних рішень.

З'ясовано причини доцільності досліджень постправди як трансдисциплінарної предметної сфери засобами політичної науки: попри інструментальний статус постправди, до послуг якої, в принципі, можуть вдаватися на різних рівнях і в різних сферах суспільної дійсності, на практиці принципи дії постправди втілюються насамперед і в основному в

сукупність впливів на індивідуальну й масову свідомість, що формує середовище хаотичної взаємодії досягнення політичних цілей та посилює викривлення сприйняття.

Визначено теоретико-методологічні передумови, які лежать в основі дослідження явища постправди на принципах об'єктивності, верифікованості й ефективності: йдеться про дві гносеологічні призми: *по-перше*, предметне дослідження постправди можливе лише за умови її осмислення крізь призму: а) її цільових орієнтирів; б) цільової аудиторії, на яку вона розрахована; в) засобів досягнення мети (цілі); *по-друге*, необхідно якомога ретельніше враховувати соціокультурну навантаженість постправди як мовно-комунікативного засобу, оскільки однакові інформаційні та мовно-комунікативні форми (прикладні випадки постправди) можуть мати різний смисловий і значеннєвий ефект у різних соціокультурних середовищах.

Виокремлено ключовий, притаманний постправді засіб ефективного впливу на реципієнтів інформаційно-комунікативного впливу, який полягає в застосуванні технології оприлюднення цілком правдивих і навіть тривіальних істин як нібито необхідних і достатніх причин з метою подальшого нав'язування уявлень про наслідки, котрі насправді можуть жодним чином не корелювати з оприлюдненими причинами.

Проаналізовано доцільність розгляду постправди як своєрідного узагальнюючого образу споріднених важелів впливу на масову свідомість: позаяк відповідно до логіки еволюціонування всього діапазону інформаційно-комунікативного впливів постправда постала закономірним наслідком симбіотичного успадкування методів, способів і технологій впливу пропаганди, популізму, демагогії, чорної риторики, нейролінгвістичного програмування тощо.

Узагальнено наслідки гіпертрофії функціонально-інструментального застосування постправди: нині засобами постправди все більшою мірою

формується не лише уявлення про політичну дійсність, а й сама політична дійсність і політика як стереотипність і алгоритмія прийняття управлінських рішень та їхнього інформаційно-комунікативного супроводу, ретрансляції на сферу масової свідомості.

З'ясовано, що засіб ефективної постправди та мета ефективного суспільно-політичного ладу перебувають у каузальних взаєминах зворотної кореляції – тобто функціонування суспільства на принципах постправди *de facto* унеможливорює досягнення мети ефективного суспільно-політичного ладу, оскільки порушується фундаментальна передумова ефективного суспільно-політичного ладу – кореляція між, з одного боку, безпрецедентною можливістю інформаційно-комунікативного впливу на суспільну свідомість та, з іншого боку, мірою відповідальності за наслідки такого впливу, яка в разі домінування постправди є мізерною чи навіть узагалі відсутня.

Увиразнено концептуальний статус епохи постправди крізь призму інших концептуальних маркерів нашого сьогодення – епохи постмодерну, епохи постполітики, епохи інформаційного суспільства, епохи масового споживання, епохи кризи світопорядку тощо: кожен із таких підходів є саме *концептуальним*, а не *парадигмальним* – у тому сенсі, що, наголошуючи на значущості своєї системи координат, він не виключає можливості застосування іншої концептуальної призми, в основі якої знаходиться інша система критеріальних координат.

Здійснено змістовну демаркацію суспільно-політичних місій правди та постправди: якщо з позицій правди ключовою місією інформаційно-комунікативного середовища є діагностування справжніх, автентичних суспільно-політичних викликів, загроз і небезпек, то з позицій постправди сутність покликання полягає в своєрідній «корекції» та «перереформатуванні» інформаційно-комунікативної дійсності, внаслідок чого відбувається, по-перше, зміщення фокусу суспільної уваги з

першочергових на другорядні чи загалом неістотні, маргінальні й віртуальні загрози, по-друге, розпорошення та ерозія смислів, по-третє, заперечення значень і девальвація універсальних цінностей.

Визначено ключові відмінності цільових орієнтирів теорії комунікативної дії Ю. Габермаса та застосування інструментарію постправди: якщо теорія комунікативної дії Ю. Габермаса спрямована на досягнення максимального порозуміння між учасниками комунікативного процесу, то цільовим пріоритетом застосування інструментарію постправди є не досягнення порозуміння чи знаходження істини, а забезпечення переконання комунікативного візаві, навіювання не рефлексійних і навіть не дискурсивних, а суто наративних уявлень про дійсне й належне.

Виокремлено пріоритетні засоби запобігання й протистояння зловживанням постправдою: оскільки в епоху постправди критеріальна межа між правдою та неправдою істотно розмивається, то вирішального значення набуває аргументація – її переконливість, поліаспектність і своєчасність: цей засіб запобігання й протистояння зловживанням постправдою є можливим за умови суверенного, критичного й системного мислення.

Ключові слова: політична дійсність, криза сучасного світопорядку, інформаційно-комунікативна сфера, ідеологічне та семантичне забезпечення політики, постправа, пропаганда, популізм, інформаційна війна, маніпулятивні техніки.

ABSTRACT

Hurkivska A. The Political Reality in the Post-Truth Situation: Substantive and Operational Features – Research paper on the rights of a manuscript.

PhD thesis for the degree of Doctor of Philosophy in the speciality «052 – Political Science». – Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2022.

Based on the results of the study of the substantive and functional traits of the interaction between political reality and post-truth, specific theoretical and methodological attributes of the study of political reality and post-truth are identified. Each of the components of the dyad «political reality/post-truth» has a centauric status: object-subject – in the research sense and subject-object (with bilateral interactions in which the parties can switch roles) – on the functional level.

The interdependence of political reality and post-truth is analysed. On the one hand, political reality uses the environment of post-truth to achieve a political goal in the form of influence on the formation of ideas about political phenomena and processes; on the other hand, at a certain stage of functioning of socio-political reality, under the auspices of its instrumental templates, post-truth begins to exert a reverse subjective influence on political reality in the form of inertia of stereotypes, logic of perception of socio-political realities and political decision-making.

The reasons for the feasibility of post-truth research as a transdisciplinary subject area by means of political science are determined. Despite the instrumental status of post-truth, which (from a practical standpoint) can be used at different levels and in various areas of social reality, in practice the principles of post-truth are embodied primarily in a set of influences on individual and mass

consciousness, which forms an environment of chaotic interaction in achieving political goals and increases the distortion of perception.

The theoretical and methodological preconditions are determined which constitute the basis for the study of the post-truth phenomenon on the principles of objectivity, verifiability and efficiency. It concerns two epistemological prisms. First, a substantive study of post-truth is possible only on condition of its comprehension through the framework of a) its target orientations; b) the target audience for which it is intended; c) the means of achieving the goal(s). Secondly, it is essential to consider the socio-cultural weight of post-truth as a linguistic and communicative tool, since the same information and linguistic and communicative forms (applied cases of post-truth) can have different semantic and meaningful effects in various socio-cultural environments.

The study identifies a key means of effective influence on the recipients of information and communication influence inherent in post-truth, which lies in the application of the technology of publishing quite true and even trivial truths as allegedly necessary and sufficient reasons for further imposing ideas of consequences that may in fact not correlate in any way with the published reasons.

The feasibility of considering post-truth as a certain generalising image of related levers of influence on the mass consciousness is analysed. Since, according to the logic of evolution of the entire range of information and communication influences, post-truth has emerged as a natural consequence of the symbiotic inheritance of methods, techniques and technologies of influence of propaganda, populism, demagogy, black rhetoric, neuro-linguistic programming, etc.

The consequences of the hypertrophy of the functional and instrumental use of post-truth are summarised. At the present time post-truth is increasingly shaping not only the perception of political reality, but also political reality itself and politics as a stereotype and algorithm for making political decisions and their

information and communication support, and relaying them to the field of mass consciousness.

It is found that the means of effective post-truth and the goal of an effective socio-political system are in a causal relationship of inverse correlation. Meaning that the functioning of society on the principles of post-truth de facto makes it impossible to achieve the goal of an effective socio-political system since the fundamental precondition for an effective socio-political system is violated – the correlation between, on the one hand, the unprecedented possibility of information and communication influence on public consciousness and, on the other hand, the level of responsibility for the consequences of such influence, which reduces or erasing in case of post-truth domination.

The conceptual status of the post-truth era is highlighted through the perspective of other conceptual markers of modernity – the postmodern era, the post-politics era, the information society era, the era of mass consumption, the era of the world order crisis, etc.: each of these approaches is conceptual rather than paradigmatic in the way that, emphasising the importance of its own coordinate system, it does not exclude the possibility of using another conceptual framework based on a different system of critical coordinates.

A substantive demarcation of the socio-political missions of truth and post-truth was performed. While the key mission of the information and communication environment is to diagnose real, authentic socio-political challenges, threats and dangers, from the standpoint of post-truth, the essence of the vocation is a kind of «correction» and «reformatting» of the information and communication reality, resulting in, first, a shift in the focus of public attention from primary to secondary or generally insignificant, marginal and virtual threats, second, the dispersion and erosion of meanings, and third, the denial of meanings and the devaluation of universal values.

The key differences between the target orientations of J. Habermas's theory of communicative action and the use of post-truth tools are identified.

While mentioned J. Habermas's is aimed at achieving maximum understanding between the participants of the communication process, the target priority of the use of post-truth tools is not to achieve understanding or find the truth, but to ensure the persuasion of the communicative counterpart, suggestion not reflective or even discursive, but purely narrative ideas about the real and the proper.

The priority means of preventing and counteracting the exploitation of post-truth are highlighted. Since in the post-truth era the critical line between truth and falsehood is significantly blurred, argumentation – its convincing, multidimensional and timely nature – becomes crucial. It means of preventing and counteracting the exploitation of post-truth is possible on the condition of sovereign, critical and systemic thinking.

Key words: political reality, crisis of the modern world order, information and communication field, ideological and semantic support of politics, post-truth, propaganda, populism, information warfare, manipulative techniques.